

L'ASIL DEL SANT CRIST. LECTURA I ANÀLISI D'UNA EDIFICACIÓ IGUALADINA SINGULAR

LLUÍS PEDRAZA I JORDANA

En els segles passats, el creixement d'Igualada vingué donat tothora per l'enorme condicionant que suposaven les seves muralles. No seria fins a mitjan segle XIX que la Igualada vuitcentista emprendria una nova direcció pel que respecta al seu urbanisme, i ho faria a través de dos projectes diferents: el de Pere Serra i Bosch (1834) i el de Sebastià Cabot i Anguera (1847). Quedava d'aquesta manera plantejat el traçat ortogonal de la ciutat. Malgrat que en el projecte de Pere Serra ja es fixava l'alineament de tots els carrers i travessies de les foresteries de Sant Agustí, no seria, però, fins entrat el segle XX que es portaria a terme la urbanització d'aquest sector de la ciutat, caracteritzat com a àrea d'equipaments col·lectius. Així, entre 1903 i 1905 es construï, seguint el corrent modernista, l'escorxador municipal, obra dels arquitectes Pau Salvat i Espasa i Isidre Gili i Moncunill; el 1914 es construïren, contigües a l'escorxador, un seguit de cases barates, a les quals s'afegiren posteriorment altres edificis per tal de convertir-les en la nova caserna de la Guàrdia Civil (1928). Fou precisament en aquest marc espacial que les germanes Castells Reixach feren un llegat econòmic i la donació dels terrenys per a la construcció d'un asil d'ancians a la part nova del pla de Sant Agustí, on pocs anys abans, com hem pogut comprovar, s'hi havia començat a edificar.

El seguiment de l'obra fou confiat a Josep M. Torrents Solé i Miquel Pla Vergés, marmessors de les esmentades germanes. L'obra s'encarregà a l'arquitecte reusenc Joan Rubió i Bellver, deixe-

ble i col·laborador directe d'Antoni Gaudí, que en aquells moments gaudia ja d'un merescut reconeixement.

La construcció de l'edifici s'inicià el 8 de març de l'any 1931, amb la benedicció de la primera pedra pel llavors bisbe de Vic, Dr. Joan Baptista Perelló. Les obres estigueren supervisades en tot moment pel mestre d'obres Josep Bartrolí i Llobet, i transcorregueren en una bona part de la seva construcció abans de la guerra civil, període en què quedaren pràcticament paralitzades —paradoxalment corresponen a aquest moment el cimbori i la cúpula de l'església, construïts oficialment com si es tractés d'un colomar—. No fou fins l'any 1941 quan s'acabà de cobrir totalment l'edifici. El 29 de juny de 1944, en presència de l'alcalde de la ciutat, Francesc Matosas, el bisbe de Vic Joan Baptista Perelló procedí a la benedicció de l'edifici. Això no obstant, els tràmits amb la congregació de les Germanetes dels Ancians Desemparats, que s'havia de fer càrrec de l'edifici, havien començat un any abans.

Joan Rubió organitzà l'edifici mitjançant l'articulació d'espais amb autonomia funcional pròpia: dues ales laterals paral·leles rematades per la banda sud per sengles estructures de torrasa-campanar, malgrat que l'alçat de la banda de ponent quedà frustrada a l'alçada del segon pis. Ambdues ales estaven unides al davant per l'accés o vestíbul i per la capella a la part posterior, creant un simbòlic claustre central. El conjunt ofereix una monumentalitat que l'arquitecte aconseguí amb la

utilització funcional i decorativa de la pedra del Pla del Magre (Jorba) sense desbastar, aprofitant-ne les formes: així oferia una doble sensació, la d'obra robusta i refinada a la vegada. El seu aspecte monolític quedava trencat únicament per la utilització de remats a les parts altes de l'edifici en forma de crestes, de manera que aconseguia uns efectes expressius més propis de la seva precedent etapa d'utilització del totxo o maó que no pas del material constructiu utilitzat en aquest cas. El mateix arquitecte, bo i referint-se a la utilització de la pedra, plantejava que s'havia de trobar la que hi anava bé defugint de la plumada, el nivell i l'escarpa, tal com palesen les seves paraules: *“Per a aquesta feina, amb el martell i la paleta n'hi ha de sobres”*. En paraules del mestre d'obres, Josep Bartrolí, quan Rubió veia la pedra posada aprofitant les seves formes deia: *“Així m'agrada, heu copsat la meua idea”*. A mesura que l'obra avançava, la disposició de les pedres resultava més espontània, tal i com havia previst Rubió, que en una de les seves visites setmanals a l'obra amb clara satisfacció digué: *“Així m'agrada, ja veig que heu perdut la por”*.

L'edifici de l'Asil, emmarcat en l'etapa creativa de Rubió de corrents modernistes, presenta una important dosi del que s'ha anomenat gaudinisme, que rau en la barreja d'elements neohistoricistes de tradició romànica (torrassa-campanar) i de tradició gòtica (arcs apuntats, la volta de creueria, els vitralls i la cúpula del temple) que es combinen amb elements estructurals nous (arcs parabòlics d'influència gaudiniana) i elements de l'arquitectura popular, tant de tipus tècnic (falsa cúpula, dovellats i arquivrats amb arc de descàrrega), inspirats tots ells en la construcció de la pedra en sec, com de tipus constructiu (galeries porxades) d'inspiració en les cases pairals catalanes, cercant una arquitectura creativa i imaginativa de caire experimental. Tanmateix, Rubió negà en tot moment l'estil gaudinià de l'obra afirmant que *“és un recull de detalls i estils de les masies i obres rurals de Catalunya, i no he fet res més que copiar*

el que tenim en aquest país”.

Estructuralment, l'edifici de l'Asil combina dos sistemes clarament diferenciats: d'una banda, l'estructura tradicional amb parets de càrrega unidireccional emprat a les naus laterals i el cos central i, d'altra banda, el sistema d'arcs i voltes de la capella.

Com a nexa de tots ells hi trobem un espai obert: el claustre, de dos pisos i terrat, amb obertures simples a la part baixa i geminades al pis superior, utilitzant l'arc poligonal excepte en les dues portes d'accés, que fan servir les arcuacions de tipus parabòlic. Les obertures estan separades per pilastres que acaben arrodonides com a motiu ornamental i que serveixen de suport a les gàrgoles zoomòrfiques que desaigüen el terrat. A nivell simbòlic, cal destacar la disposició de les pedres de les baranes del terrat que dona al claustre i que recorden la figura d'un ancià assegut.

Però si de tot el conjunt hem de destacar un element, aquest és la capella, a la qual s'accedeix a través de dues pilastres monolítiques de pedra de Banyoles treballada, que defineixen al primer pis l'espai del cor de l'església, i que donen pas a la porta de perfil parabòlic.

El temple de Rubió cerca un espai interior simple, on una sensació de repòs ho envaeix tot, a la manera del temple romànic. La capella té planta de creu grega, d'una sola nau i transepte coberts amb volta de secció parabòlica reforçada per arcs faixons.

El presbiteri i els extrems del transepte acaben en forma semioctogonal, i sostenen, per mitjà de petxines, una semicúpula tangent a la volta, a la manera dels absis i absidioles romàniques.

Al creuer, per sobre dels arcs torals de tipus també parabòlic, que reposen sobre quatre pilars monolítics de pedra procedent de Banyoles — un d'ells signat amb caràcters modernistes per l'arquitecte—, s'aixeca la cúpula sobre un cimbori octogonal amb petxines als angles, actuant de lluernia amb vitralls de colors. La component horitzontal l'absorbeixen uns arcs menors amb

una funció molt semblant als arcbotants gòtics, transmetent la càrrega a les parets de les naus. Aquests arcs configuren quatre espais coberts amb falsa cúpula, a la manera de les construccions de pedra en sec.

Exteriorment, de l'església cal destacar les seves cobertes, les úniques de tot l'edifici que són visibles, fet que condicionà que la seva factura fos de pedra, i els contraforts acabats per damunt de l'arrencada de les cobertes de forma arrodonida com a motiu ornamental. Aquest tipus de cúpula l'utilitzà també l'arquitecte modernista Alexandre Soler i March per cobrir el baptisteri de la Seu de Manresa. Originalment la cúpula anava rematada per una bola de pedra de més d'un metre de diàmetre i una pedra romboidal al seu damunt figurant una creu, acabament que les autoritats municipals republicanes feren convertir en un rombe perfecte desproveït de qualsevol significació que no fos la purament geomètrica. Acabada la guerra civil, s'enderrocà aquest remat i se substituï per l'actual creu de ferro forjat.

Finalment, fem un repàs a la iconografia continguda a la capella, sempre referint-nos a les imatges d'esquerra a dreta: la Santíssima Trinitat als vitralls del presbiteri; Maria Magdalena, la Immaculada Concepció i la Verge dels Dolors, al·lusives a les llegatàries de l'edifici, ocupant els finestrals de l'esquerra del transepte; Sant Joan de la Creu, Sant Josep i Sant Miquel dels Sants, al·lusius a l'arquitecte i als marmessors de les germanes Castells Reixach, ocupant els vitralls de la dreta del transepte. A la part superior de la porta d'accés a l'església hi ha un vitrall on és representat Saturnino López Novoa, xantre d'Osca, i al cor Santa Teresa de Jesús Jornet i Ibars, que l'any 1873 fundaren, conjuntament a Barbastre i València, la congregació de les Germanetes dels Ancians Desemparats que regenta la institució des de 1943. Ambdós vitralls són més moderns que els del presbiteri i el transepte.

Pel que fa a les imatges, caldria destacar la talla de la Verge dels Desemparats que presideix l'altar

de la capella, la reproducció de dita Verge sobre la porta d'entrada, obra d'Ernest Marco i Ferrer, col·locada l'any 1957, i l'escultura de Santa Teresa de Jesús Jornet amb dos avis, obra de J. Puigdollers, col·locada al pati de davant de la façana principal l'any 1985.

Per acabar direm que, al llarg dels anys, s'han anat portant a terme una sèrie d'ampliacions i remodelacions en el conjunt de l'edifici, però sense alterar la seva fisonomia: tancament del claustre (1949-1951), col·locació d'una cisterna i porta d'entrada al recinte (1957), instal·lació del primer ascensor (1968), enrajolat del claustre

(1972-1974), instal·lació de la caldera de calefacció, de la cambra frigorífica i habilitació de la tercera planta (1976-1978), ampliació de la nau est amb l'edificació d'un cos annexionat de planta rectangular, construcció de la bugaderia al pati lateral oest i instal·lació del segon ascensor (1978-1981), nova porteria (1982), oratori del primer pis i noves instal·lacions de cuina (1982-1984), impermeabilització de cobertes planes (1991-1994), entre d'altres.

BIBLIOGRAFIA

ALERT, JOSEP. *L'Asil del Sant Crist*. Igualada: M.I. Ajuntament, s/a.

ESTRADA, GEMMA; MESTRE, JOSEP-VIÇENÇ. "Art i patrimoni". A: *L'Anoia*. Manresa: Edicions Intercomarcals, 1994. Biblioteca Comarcal de Catalunya, 6. P. 151-152.

Igualada vista pels seus escolars. Vol. 2. Igualada: M.I. Ajuntament, 1985. P. 25-26.

LLACUNA I ORTÍNEZ, PAU; MASCÓ I BRESÓ, TERESA. *Rutes per l'Anoia. Història i art*. Igualada: Publ. Anoia, 1995. P. 37-38.

LLACUNA I ORTÍNEZ, PAU. *Itineraris per Igualada*. Vol 2, *L'Eixample i les foresteries*. Igualada: M.I. Ajuntament-Òmnium Cultural. Anoia, 1996. P.62-65.

PANADÉS, DANIEL. "Asil d'Igualada. Desenvolupament gràfic exterior. Memòria". Tesi de llicenciatura.

PEDRAZA I JORDANA, LLUÍS. "L'Asil del Sant Crist. Lectura d'un important exponent d'arquitectura igualadina". *Y Llatina. Revista Cultural de l'Anoia*, núm. 2: 10.

SOLÀ MORALES RUBIÓ, IGNASI. *Joan Rubió i Bellver y la fortuna del gaudinismo*. Barcelona: Colegio de Arquitectos de Cataluña y Baleares, 1975.

TORNÉ I MARTÍN, JOAN-ALBERT. *La Llar del Sant Crist*. Igualada: M.I. Ajuntament, 1986. Igualada. Patrimoni Cultural 3, núm. 8.

TORRAS I RIBÉ, JOSEP M. "Igualada". A: *Anoia*. Vol. 1. 2ª ed. Manresa: Parcir, 1988. Història de les comarques de Catalunya. P. 167.

LLUÍS PEDRAZA I JORDANA (Igualada, 1961). Llicenciat en Geografia i Història. Membre del Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada (CECI), on ha ocupat diversos càrrecs de responsabilitat. Ha dirigit diverses excavacions arqueològiques a l'Anoia i el Bages. Ha publicat, entre d'altres, *Autors igualadins: mostra bibliogràfica 1736-1990* (1990) i *Guia de l'Anoia* (1994).

